

zsolt.zodi_113_23

Zódi Zsolt: Platformjog. Elméletek és hatályos szabályok

Tézisfüzet (összefoglaló)

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A könyv alapjául szolgáló kutatás célja átfogó és elméletileg is megalapozott kép rajzolása volt az internetes platformokra vonatkozó jogi szabályozásról. Ezt a célt négy lépésben igyekeztem elérni.

1. A kutatás első fázisában a platformok történeti, közgazdasági, szociológiai és társadalomelméleti aspektusait tártam fel.
2. A második fázisban jogi elemzést végeztem: a jog kezdeti, a 2000-es évek elejétől adott sporadikus, és még nem a nagy platformokat figyelembe vevő válaszait (a „régii” platformjogot) elemeztem elsősorban a bírói gyakorlatban kialakult doktrinális álláspontok és a szakirodalom segítségével, majd azt a folyamatot, ahogy ez a „régii” platformjog válságba kerül és elkezdnek az új platformjogi megoldások körvonalai látszódni.
3. A harmadik fázisban a formálódó új platformjogot elemeztem előbb Európa néhány kulcsországában, majd az Európai Unióban és az USA-ban. Ebben a kutatási fázisban elemeztem az EU új horizontális platformjogi kódexét a Digitális Szolgáltatásokról szóló rendeletet is.
4. Végül az utolsó kutatási fázisban kifejtettem egy elméletet, amely a platformjog elméleti jellegzetességeinek megragadására irányul, majd de lege ferenda javaslatokat tettem és rövid távú prognózisokat állítottam fel.

II. Az elvégzett vizsgálatok és az alkalmazott módszerek rövid leírása;

Az könyv első része három fejezetből áll. Az első fejezet a platformok történetéből villant fel néhány fontos epizódot. A három jelenleg legnagyobb amerikai platform (Amazon, Google és Facebook - a kínai platformokkal csak érintőlegesen foglalkozik a dolgozat) történetét feldolgozva felfigyelhetünk néhány visszatérő mintázatra.

A platformok története

Először is, mindhárom nagy platform start-upként indult, és nem valamilyen már domináns nagyvállalat (pl. médiacég, vagy bolthálózat) projektjeként. Mindhárom esetén előbb kockázati tőkebefektetők finanszírozták, majd igen korán tőzsdéi bevezetésre került sor, amely nagyon komoly erőforrásokkal tudta a cégeket ellátni. Másodszor, mindhárom projektet elősorban informatikai projektként kezelték az alapítói, amelynek legalább két következménye bizonyosan volt, egyfelől az, hogy nem béklyózták az alapítókat az „offline” iparágak logikái és beidegződései, másfelől az a nem túl pozitív jellegzetesség, hogy a projektek társadalmi és jogi következményei sem érdekelték őket. Majd csak egy-másfél évtizeddel az alapítás után lesz nyilvánvaló, hogy a szabályozatlanság és a társadalmi felelőtlenség nem járható út. Végül harmadszor, a projektek mindhárom esetben a piacfoglalásról, a minél több előfizető gyűjtéséről, a minél nagyobb hálózat kiépítéséről szóltak, és a profit csak másodlagos szempont volt: a vállalkozások az első években, - sokszor hosszú éveken át – nem termeltek eredményt. A befektetők ennek ellenére türelmesen megvárták azt a pillanatot, amikor a cégek eredménye pozitívba fordult. Mindhárom projekt esetén elmondhatjuk, hogy saját területükön a 2010-es évek elejére dominánssá váltak, és minden pénzügyi mutatóban egészen kimagaslóak lettek – a világ legnagyobb, és legbefolyásosabb vállalatai közé kerültek, és nemcsak pénzügyi, hanem társadalmi értelemben is.

Az első fejezetben megemlékezve 2018-as könyvem alapmotívumáról, a narratívák és a metaforák fontosságáról egy társadalmi jelenség megragadásakor, majd szabályozásakor, röviden leírom a

platform szó történetét is. A kifejezést tulajdonképpen e Google marketingeseinek köszönhetjük, akik az akkor még csak a szoftveriparban használt pozitív csengésű kifejezést (platform = valamilyen alap-szoftver, amelyre más szoftverek épülhetnek) elkezdik tudatosan használni a Youtube videomesztó szolgáltatásra. Valószínűleg ők maguk sem gondolták, hogy a kifejezés ilyen nagy karriert fog befutni, és néhány év múlva már a szót az internetes szolgáltatások egy speciális csoportjára átfogóan fogják használni.

A platform mint kontrollmechanizmus elmélete(i)

A könyv egyik vezérmotívuma, - követve, de jelentősen továbbfejlesztve a platformok elmélete két legbefolyásosabb gondolkodójának, Julie Cohennek és José van Dijcknek a gondolatmenetét – hogy a platform nem szimplán egy újfajta webes szolgáltatás, hanem egy teljesen új társadalmi „koordinációs mechanizmus” (Kornai), „integrációs séma” (Polányi), vagy „uralmi gépezet” (Weber). A második fejezet ezeknek a koordinációs mechanizmusoknak a fajtáival és a platform, mint mechanizmus közöttük elfoglalt helyével, elválasztó ismérveivel, társadalmi, és a többi mechanizmusra gyakorolt hatásaival foglalkozik.

Mivel a platform tehát olyan általános társadalmi koordinációs mechanizmus mint a bürokrácia, a dolgozat elsőként Weber bürokráciaelméletét rekapitulálja: Weber a 20. század fordulóján fejtette ki – az USA-ban tett útja után – az elméletét, amelynek lényege, hogy a bürokratikus igazgatás olyan személytelen, „gépies” rend, amelyben az emberek a szabályok uralma alatt, a szervezet formális burkában képesek egy meghatározott cél érdekében együttműködni. James Beniger, az információs társadalom egyik legkiemelkedőbb teoretikusa meggyőzően bizonyítja, hogy a bürokrácia egy irányítási válság következményeképp született az amerikai nagyvállalatok és a kormányzat együttes erőfeszítéseiként, és éppen a piac, mint koordinációs mechanizmus olykor kaotikus működését igyekezett megzabolázni. Ez az oka annak, hogy nagyon hamar mindenható kontrolleszközként kezdenek rá tekinteni, olyanra, amely az erőforrások allokációját a piacnál hatékonyabban tudja megvalósítani. Ez lesz azután a szocialista-kommunista mozgalmak egyik fontos programpontja: a piac spontán módon válságokba torkolló működésének korlátozása, vagy teljes kiiktatása a bürokratikus kontrollmechanizmussal. A 20 század közepén azután megjelennek azok a hangok, (Mises, majd Kornai), amelyek azt mondják, hogy a bürokrácia jó kiegészítője lehet a piacnak, (a vállalatok belső igazgatását, a piaci információk gyűjtését és kontrollálását jól lehet bürokratikus eszközökkel kontrollálni), de magának a piacnak a teljes helyettesítésére a bürokrácia alkalmatlan. Ezt a tervgazdálkodási rendszerek kudarca jól bizonyította a 20 század végén.

Az internet és a virtuális terek megjelenésével, és az életünk egyre több aspektusának a virtuális térbe helyeződésével azután megjelennek a „kód” elméletei, amelyek azt a felismerést fogalmazzák meg, hogy az internet világában a számítógépes algoritmusok lesznek a magatartásirányítás fő eszközei. Majd több teoretikus, (Julie Cohen, Stark és Pais, valamint van Dijck) elméletében is megjelenik az a gondolat, hogy a platform, az adatfolyamok és az algoritmusok rendszerré szervezett változata a 21. századi információs kapitalizmus fő szervezeti formája. A platform a koordináció, így a kontroll és ezzel a hatalomgyakorlás új formája lesz, amely bizonyos szempontból kiegészíti a többi koordinációs mechanizmust, míg más szempontból inkább konkurál azokkal, szimulálja őket, vagy élőszködik rajtuk. A platformok az etikai koordinációt és a piacot inkább szimulálják: nem rombolják le ezeket, hanem látszólag megtartva őket, valójában csak emulálják ezeket. A szeretet, a gondoskodás, az odafigyelés, a felelősségvállalás etikai normái helyett szeretet-, gondoskodás-, odafigyelés- és felelősség-szimulátorokat, a figyelem megragadásának céljával pótlékokat közvetítenek, hogy azután a

figyelmet monetarizálni tudják. Ugyanígy a piactér platformok a látszólag spontán keletkező kereslet és kínálat összekapcsolását végzik, azonban csak emulálják a piacot: a kínálat mesterségesen előállított, a kereslet pedig a folyamatos megfigyelés és vásárlói befolyásolás miatt manipulált. A „láthatatlan kéz” valójában nagyon is látható – a platform szolgáltatója által befolyásolt adatfolyamok és algoritmusok formájában. Míg tehát az etikai koordináción az algoritmikus koordináció parazitaként elősködik, a piacot pedig emulálja, a bürokratikus koordinációt teljes egészében képes kiszorítani, hiszen információfeldolgozó képessége korlátlan, és szemben a bürokrácia „csavarjaival”, az emberekkel, teljesen kiszámíthatóan és fáradhatatlanul működik bármennyi adat, és bármilyen bonyolult szabályok alapján.

A platform jellegzetességei

A platform tehát egy új koordinációs mechanizmus, amely egy sor területen hozott újdonságokat. A harmadik fejezet a platform ezen hat újítását bontja ki. Ezek részben előfeltételei, részben pedig következményei az új koordinációs mechanizmus kiépülésének.

A platform bármilyen területen is jelenik meg 1. mindent szabványos adattá alakít (datafikáció), 2. a felhasználóit szorosan és tartósan magához köti, és folyamatosan megfigyeli 3. a tagok viselkedése és adatai alapján a folyamatosan alakítja a kínálatát, szolgáltatásait, és szabja testre a hirdetések, azaz képes a viselkedésalapú mikrotargetálásra, amely a kontroll (uralom) egy új formája 4. a teljes működését egy, vagy több, de egymással összefüggő kód irányítja, (algoritmikus irányítás) 5. a tranzakciókat egyszerű szabványos felületeken keresztül bonyolítja (szabványos felületek), és 6. lineáris működés helyett komplex interakciókat tesz lehetővé (komplex interakciók).

1. Az adatosítás, (datafikáció) a platform talán egyik leglátványosabb tulajdonsága. A platformok több tízezer adatpontot gyűjtenek a felhasználókról és a tranzakciókról egyaránt, amelyet azután jellemzően gépi tanuláson alapuló algoritmusok tanítására, és a hirdetések célzására használnak. Az adatok nemcsak tudatosan megadott, hanem ún. viselkedési adatok is lehetnek, Az információs kapitalizmusnak a személyes adatok gyűjtése nem anomáliája, vagy kiegészítője, mint a hagyományos gazdaságban, hanem legalapvetőbb előfeltétele.
2. A platform a felhasználóival másféle viszonyt alakít ki, mint más szervezetek, hiszen tartósan igyekszik magához kötni őket és a felhasználó szokásainak kiismerésével minél több képernyőidőt („*screentime*”) kiperéslni belőle. Ezért folyamatosan megfigyeli és manipulálja a felhasználókat. A platform felhasználói egyben a platform legfontosabb erőforrását is jelentik, és egy meghatározott kritikus tömeget elérve komoly hálózati hatásokat generálnak.
3. A platform a hirdetések és a kínálat célzásához ún. mikrotargetálást használ: ez azt jelenti, hogy a több tízezer adatpontból rendkívül pontos profilokat állít elő, és ez alapján képes olyan tartalmakat megjeleníteni, amelyek az adott felhasználóhoz a lehető legjobban illenek. Akár azért, mert képesek a képernyő elé szegezni, akár azért, mert a korábbi keresései, és viselkedése alapján a legpontosabban képesek a hirdetések, az árukat célba juttatni.
4. A platform az adatfolyamok szervezését algoritmusokkal végzi. Egy-egy platformon algoritmusok tucatjai futnak egy időben minden pillanatban. Algoritmusok gyűjtik és csoportosítják az adatokat, szűrik és moderálják a tartalmakat, jelenítik meg az egyes felhasználó számára azokat és így tovább.

5. A platformok strukturálják az egyébként diffúz online teret az otthonosság érzetét megteremtve, de egyúttal ezzel be is korlátozzák a platformon a tagok mozgásterét.
6. Végül a platform nem egyirányú működést, hanem egy többirányú, komplex tranzakciókezelést tesz lehetővé. A komplexitás egyik eleme az is, hogy a hagyományos cégekhez képest a platformok éppen megfordítják azokat a funkciókat, amelyeket egy cég maga végez illetve kiszervez. Amit egy hagyományos cég főtevékenységként mindenképpen bent tartana azt kiszervezik, (pl. magát a szolgáltatást) és amit egy hagyományos cég kiszervezett azt végzi főtevékenységként (pl. a „piackutatást”, a „vevőgondozást” (*customer care*), vagy épp a „diszpécseri tevékenységet”.

Végül a fejezet többféle platform-tipológiát is megvizsgál, elsősorban a jogi szabályozás szempontjából. Végkövetkeztetése, hogy a látszólag változatos és sokszor innovatívnak kikiáltott üzleti modellek valójában három egyszerű monetizációs mechanizmusra vezethetők vissza. Ebből kettőben – az átalánydíjas és a tranzakció-alapúban – a platform felhasználója, míg a harmadikban – a hirdetésalapúban – egy külső fél, a hirdető fizet.

A régi jog és ennek válsága

A könyv két fejezetben mutatja be azt a joganyagot, amely a platformokat az USA, de elősorban az EU kifejezetten a platformokra modellezett jogszabályainak megjelenéséig, azaz nagyjából 2022-ig szabályozta. Fő gondolata az, hogy mivel ez a szabályozás nem vette figyelembe a platformok specifikumait, a platformok megjelenésével diszfunkcionálisan kezdett működni, válságba került. A negyedik fejezet a „horizontális” szabályozást, az EU E-ker irányelvét és az USA CDA (*Communication Decency Act*) 230-ik szakaszának kalandos sorsát mutatja be. Ezek a szabályok a 90-es évek végén íródtak, amikor az interneten a jellemző „interaktív”, (azaz a felhasználókat is bekapcsoló) internetes szolgáltatások maguk a felhasználók által fenntartott weblapokat hosztoló (tárhelyszolgáltatást nyújtó) tárhelyek, a chatszobák, az internetes hirdetőfalak, vagy az újságok kommentszekciói voltak. Ezek a felhasználói tartalmakat passzívan közvetítették, nem volt aktív szerepük sem a tartalomgondozásban, sem pedig a tartalmak terjesztésében. Társadalmi hatásuk, láthatóságuk és az általuk betöltött funkció is marginális volt. A jogalkotók célja a szabályozással elsősorban az volt, hogy a kibontakozóban levő internetes szolgáltatókról a felelősséget áttelepítsék a felhasználókra. Mind az USA-ban, mind Európában az volt a szabályozás lényege, hogy az internetes szolgáltató nem felelős az általa működtetett szolgáltatáson közzétett felhasználói tartalmakért, sőt annak folyamatos megfigyelésére sem kötelezett, („*no general obligation of monitoring*”).

A platformok megjelenésük után Európában a tárhelyszolgáltató jogi kategóriájába sorolták, de igen hamar kiderült, hogy a régi szabályozás nem illik ezekre az új internetes szolgáltatásokra, legalább három ok miatt. 1. A platform tevékenysége nem passzív a felhasználói tartalmakkal kapcsolatban, hanem aktív, valahol félúton helyezkedik el az egyszerű tárolás (megjelenítés) és a szerkesztés között, ráadásul ezt a tartalomgondozást nagyrészt algoritmusok végzik. 2. A platform a felhasználókról összehasonlíthatatlanul több adatot gyűjt, mint akár egy tárhelyszolgáltató, akár egy tartalomszolgáltató és ebből profilokat épít, amelyet tartalom- és hirdetés-célzásra használ. 3. A nagyobb platformok a saját területükön nagyon erős hálózati hatásokat okoznak, és igen komoly társadalmi hatásokkal bírnak; legfőképpen a nyilvánosság szerkezetét változtatták meg teljesen.

A válság elsősorban az egyes európai tagállamokban az illegális tartalmakkal kapcsolatban követett gyakorlatok folyamatosan széttartó, és egyre kaotikusabb voltában és ennek a bírói gyakorlatban történő lecsapódásában volt tetten érhető. A monitorozási kötelezettség-hiányt több bírói ítélet és

tagállami jogszabály kezdte el szűkíteni, főként úgy, hogy bizonyos tartalomtípusok (pl. szerzői jogilag védett tartalmak) esetén változatos érvelésekkel felelőssé tette a platformot, (*Cyando* ügy) vagy kötelezettséget írt elő az egyszer már illegálissá minősített tartalmak blokkolására (*Glawischnig-Piesczke* ügy). A német NetzDG pedig már jogszabályi formában szűkítette látványosan ezt a teljes felelőtlenséget.

Míg a „felelőtlenségi szabályok” válsága bizonyos bírósági ügyeken keresztül manifesztálódott, az ágazati szabályok betarthatatlansága a platformokon gigantikus bírságok formájában jelentkezett, főként az adatvédelem, a fogyasztóvédelem és a versenyjog területén. Az ötödik fejezet jogáganként veszi sorra a válságjelenségeket. Az ágazati platformjog válsága nem fűzhető fel egyetlen olyan kudarcos kategóriára, mint a platformok felelőtlensége, mert minden ágazatban más és más jogintézmények, szabályok, szabály-igazolások kerültek válságba. Az adatvédelemben az informált hozzájárulás, „*informed consent*” (Balkin szerint „*notice-and-choice*”) koncepciója, (vagy inkább fikciója), és az európai adatvédelem alapelvei. A versenyjogban az egyoldalúan az árakra koncentráló versenyjogi felfogás, a chicagói iskola. A fogyasztóvédelemben a szolgáltató-fogyasztó dichotómiára, és a fogyasztó racionalitására épülő rendszer. A szerzői jogban a kevés számú kapuórt (kiadót) kontrolláló szabályozás. Az alkotmányjogban a hagyományos lineáris médiára és úgyszintén a kapuőrök által kontrollált nyilvánosságra modellezett szabályok, a munkajogban pedig a dualista (munkáltató-munkavállaló), illetve a munkáltatói kontroll szabályokra és utasításokra alapozott (és nem algoritmus-alapú) szemlélet.

A rendkívül szerteágazó válságjelenségekből itt csak hármat emelek ki.

Elsőként a versenyjog egyik dilemmáját. A közösségi médiaplatformok és a nagy keresők a felhasználóik többségének ingyenesen nyújtják a szolgáltatásaikat, üzleti modelljük azon alapszik, hogy a felhasználóktól összegyűjtött adatokra alapozva mikrotargetált hirdetést értékesítenek. Ugyanakkor ha ingyenes a szolgáltatás, akkor a versenyhatóságok nehezen tudták meghatározni az érintett piacot, így a cégfelvásárlásokat sem tudták kontrollálni. Emiatt a nagy platformok több száz (!) céget vásároltak fel az elmúlt másfél évtizedben úgy, hogy a legtöbb versenyhatóságnak ehhez szava sem volt. Eközben ezeken az „ingyenes” piacokon – például a keresőmotorok piacán – a Google 90% (!) feletti részesedést szerzett, ami bizonyosan nem egészséges arány.

Másodikként a hagyományos adatvédelem nehéz illeszthetőségét említem a platformok világához. A hagyományos adatvédelem azon megközelítése, hogy a személyes adatok megadása és az adatkezelés jól felismerhető, és általában valamilyen közigazgatási vagy üzleti célhoz kötődő járulékos tevékenység, egyszerűen nem érvényes már többé. A platformokon az adatgyűjtés folyamatos és átláthatatlan mennyiségű adatra történik, nem járulékos tevékenységként, hanem fő célként. Ebben a helyzetben az adatvédelmi jog fundamentumai rendülnek meg: nem, vagy csak korlátosan használható az informált hozzájárulás elve (mert túl sok az adat), lényegében nem értelmezhető az adattakarékosság elve (mert a platform minden létező adatot gyűjt), és, ami a legnagyobb gond, nagyon nehezen értelmezhető a célhozkötöttség elve, (hiszen nincsen az adatgyűjtésen kívüli cél, amihez lehetne viszonyítani, illetve ez annyira távan meghatározott hogy nincsen korlátozó ereje.).

Végül harmadikként a munkajog tanácstalanságát említem meg a munkaplatformokkal kapcsolatban. Bár vannak munkajogászok, akik szerint a platform-munka (pl. a taxizás, vagy a *crowdsourve*-olt programozás) egyszerűen a behívásos munkavégzés esete, ez egy nagyon nehezen védhető álláspont két ok miatt is. Egyrészt a munkáltatói jogokat a platform és a megbízó megosztva gyakorolják, ami sok szempontból teremt munkajogilag nehezen kezelhető helyzetet. Másrészt, és ez a fontosabb, a munkavégzést teljesen átszövik az algoritmusok. A

munkalehetőségek felmutatását, a munka kiosztását, a munkavégzés felügyeletét, majd annak értékelését mind-mind részben, vagy egészben algoritmusok végzik. Ez egy új helyzetet teremt, amelyet a munkajog már nem tud megoldani, itt inkább az automatizált döntéshozatal szabályainak specifikálása vagy kiegészítése lehet a megoldás, - amely irányba egyébként azt a platformmunka-irányelv is próbál elmozdulni.

Az új platformjog

A könyv 6-7-8 fejezetei három fejezetben az új, formálódó platformszabályozást mutatják be.

A hatodik fejezet elsőként az USA szabályozásából mutat meg három metszetet. Az első részben arra a narratívára fűztem fel a jogszabályi kezdeményezéseket, hogy mindkét politikai oldal (a demokrata és a republikánus is) elégedetlen a jelenlegi CDA 230-as szabályozással de eltérő okokból. Míg a demokraták nem találják azt az online teret elég biztonságosnak, amelyet a szabályozás teremtett, addig a republikánusok úgy vélik, hogy a magánszabályozást gyakran komolyan veszélyezteti a szólásszabadságot. A két oldal által kezdeményezett jogszabályok ezt a kettősséget tükrözik. Az olykor bizarr kezdeményezésektől (amilyen a kaliforniai AB-2408), amely a kamaszlányok testképzavaraiért is perelhetővé tenné a platformokat, az európai megoldásokat másolókig sokfélélt találunk. Összesen hét jogszabály-tervezetet ismertetek a fejezet első részében.

Mivel az USA-ban a platformok szabályozását erősen meghatározzák a bírósági ítéletek és a platformok belső (magán)szabályozása a fejezetben külön részt szenteltem ezeknek. A magánszabályozást a Facebook különös kezdeményezésén, az *Oversight Boardon* keresztül mutatom meg, amelyet egyértelműen az USA legfelsőbb bíróságának mintájára alkottak meg (válogat az elvi élű problémák közt, nagy tekintélyű szakemberek alkotják, igyekeznek a függetlenség látszatát kelteni). Az OB nagyon kevés ügyet bírál el, de úgy tűnik egyértelműen a szólásszabadság irányába húz a szíve.

Külön alfejezetben mutatom be a *DOJ v Google* antitrust ügyet. Az ügy, amelyben jelen sorok írásakor (2024 május elején) hangzottak el az utolsó indítványok, az első fokú ítélet előtt áll. Jelentősége történelmi, hiszen ha a bíró jogellenesnek találja a Google csaknem húsz éve követett gyakorlatait, (például azt a megállapodást, amelyben évente 20 milliárd (!) dollárt fizet az Apple-nek azért, hogy a telefonjain a Google legyen az alapértelmezett kereső) akkor az nemcsak a platformok, hanem a sok szempontból a világ számára például szolgáló amerikai antitröszt szabályozást is teljesen felforgathatja.

A hetedik fejezet a formálódó európai platformszabályozást ismerteti, két nagyobb blokkban. Az első blokkban az egyes nemzetállami szabályozási kezdeményezések kritikai ismertetése található. A német NetzDG, amely sok szempontból tekinthető a DSA előképének nem csak szövegszerűen nyert feldolgozást, hanem annak tényleges hatósági gyakorlatát is ismerteti a fejezet. Ezen felül az osztrák, és a lengyel „Facebook-törvények” főbb rendelkezéseire tér ki és az Egyesült Királyság *Online Safety Bill*-jére, mint amely az európai DSA egyik alternatívája kíván lenni.

A fejezet második blokkja az EU 2018- óta tartó platformszabályozási hullámának öt jogalkotási termékét mutatja be. Ezek egy része korábban már létezett szabályozási eszközöknek a platformokra tekintettel történő felülvizsgálata, (audiovizuális és médiaszolgáltatásokról szóló és szerzői jogi irányelv) egy másik részük „sui generis” de egyes részproblémákat és specifikus területeket szabályozó norma. (Mint a platformoktól függő kisvállalkozásokat védő P2B és a legnagyobb kapuőrök versenykorlátozó gyakorlatait megzabolázni igyekvő DMA, illetve a

platformmunkát mederbe terelni szándékozó platformmunka-irányelv tervezet, amelyet jelen sorok írása előtt szintén nem sokkal fogadott el az EU Parlamentje).

Külön fejezetet szenteltem az EU legfontosabb, az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelvét felváltani hivatott Digitális szolgáltatásokról szóló rendeletének, a DSA-nak. Mivel a teljes rendelet részletes ismertetése és elemzése önmagában is monográfiányi terjedelmű lehetett volna, azt a megoldást választottam, hogy néhány kulcsfogalmat elemeztem, (pl. a platform jogi fogalmát hasonlítom össze a társadalomtudományok által kimunkált fogalommal) illetve megpróbálok áttekinthető és hasznosítható doktrinális (dogmatikai) elemzéseket és csoportosításokat adni, (néhol táblázatok formájában) bizonyos kötelezettség-típusokról. Ennek keretei közt közlők táblázatokat a felhasználóvédelem intézményeiről, az átláthatósági kötelezettségekről, illetve az átláthatósági jelentések tartalmáról, illetve gyűjtöm össze és elemzem a DSA eljárásait és intézményi hátterét is. Az ennél is magasabb absztrakciós szintű dogmatikai és jogelméleti elemzéseknek külön fejezetet, a kilencediket szenteltem.

A platformszabályozás elméleti megfontolásai

Bár a könyv egészén végighúzódik az a törekvés, hogy nem pusztán a tételes jog ismertetése, hanem a mögötte meghúzódó jogpolitikai megfontolások, társadalmi mozgatórugók, társadalom- és jogelméleti magyarázatok és a gyakorlati alkalmazás, valamint a bírói jogértelmezés során felvetett problémák elemzése is legyen, kifejezetten elméleti ambíciókkal a második, a harmadik, valamint a könyv két utolsó a kilencedik és a tizedik fejezetei rendelkeznek.

A kilencedik fejezet a platformjog jellegzetességei címet viseli, de kifejezetten jogelméleti megfontolások ösztönözték a megírására. Arra kerestem a választ hogy a platformszabályozásnak vannak-e olyan sajátosságai, amelyek jogelméleti szempontból is megkülönböztetik más területektől. Itt kettős választ kaptam. Egyfelől a platformszabályozás *technológiszabályozás*. A technológiák szabályozásával régóta foglalkozik néhány kiemelkedő szaktekintély, (pl. Roger Brownsword, a szakma nagy „öregje”) és az itt megfigyelt jellegzetességeket a platformszabályozáson is tetten érhetjük. Olyan tendenciákra kell gondolnunk, hogy a modern technológiaszabályozás már nemcsak az adott technológia technikai paramétereit írja le, vagy hogy *compliance* (megelőző, ex ante) szemléletű, hanem a technológián keresztül igyekszik az emberi magatartásokat befolyásolni: azaz viselkedésszabályozást végez a technológia segítségével (*behavioural control by code*)

A platformok szabályozása azonban nem tisztán technológiaszabályozás, hiszen nem egy fizikai termékről, vagy technológiai folyamatról van szó, mint mondjuk egy gépjármű, vagy a gyógyszergyártás esetén. Az emberek társas életük élése, kommunikációjuk és egyéb szükségleteik kielégítése céljából a platformokon végeznek különböző tevékenységeket. A platformok az offline világ egyes alrendszerének, tereinek virtuális másolatai. Ami ezekben az alrendszerekben és terekben kockázat és probléma, az ilyen-vagy olyan, sokszor jelentősen módosult formában, de megjelenik a platformokon is. De a platform, amellettt hogy újratermeli a külső, fizikai világ egyes helyzeteit és viszonyait az algoritmikus irányítás, az adatosítás, a közvetlenül és szorosan bekapcsolt tagság, a hálózati hatások és az ezek által felépített „platform-hatalom” miatt más kockázatokat is kitermel. Ezért lesz a platformszabályozás egyik vezérmotívuma a „felhasználóvédelem”. A felhasználóvédelem nem egyszerűen a korábról már ismert jogi „védelmi” mechanizmusainak, a „befektetővédelemnek”, „a fogyasztóvédelemnek”, és az alkotmányjog alapjogi védelmi mechanizmusainak valamiféle keveréke, - bár ez is igaz – hanem új minőség: a digitális térben élő ember jogainak komplex védelme. Meghatározó mozzanata ennek a viszonynak, hogy adatokon és algoritmusokon keresztül valósul meg. És bár a védelmi mechanizmusok többsége egyelőre

még „tradicionális” módszer, (pl. kötelező elemek előírása a felhasználási szerződésekben”, már elkezdtek kialakulni az újszerű megoldások csírái is. (Pl. speciális garanciális rendelkezések a felhasználói fiókok – a digitális személyiség – védelmére.)

A felhasználóvédelem jogi eszköztára öt nagyobb területből áll: 1. az illegális tartalmak elleni védelemre, 2. a felhasználói szerződések kötelező tartalmának előírására, 3. a felhasználó digitális identitásának, azaz a fiókoknak és digitális szólásszabadságának védelmére 4. az algoritmusok transzparenciájára és a 5. panaszkezelési mechanizmusok működtetésére vonatkozó szabályok.

Az utolsó fejezetben néhány prognózist fogalmazok meg, például az adatvédelem vagy a versenyjog trendjeiből kiindulva, és néhány a joghoz csak lazábban kötődő „vegyes” problémát exponálok, mint a szólásszabadság vs biztonságos online tér dilemmájának politikai térbe helyeződését, illetve azt az (abszurd) követelést, hogy államosítani kellene a platformokat, mert ezek már a nemzetállamokat fenyegetik.

III. A főbb új tudományos eredmények tételes összefoglalása

A dolgozat megítélésem szerint három olyan eredményt tartalmaz, amely azóta a tudományos diskurzus részévé is vált.

1. *A platformok koordinációs mechanizmusként történő felfogása.*

A sporadikus irodalmi utalásokat szintetizálva egy teljes fejezetet szenteltem annak, hogy bebizonyítsam, a platform nem egyszerűen egy új internetes szolgáltatás, vagy egy technikai újítás, hanem egy új általános társadalmi koordinációs mechanizmus. Ez a felismerés sok, a platformok világában érthetetlen jelenségre ad választ, és nagyon jó narratív keretet a kockázatok és a jogi problémák megértéséhez is. Csak illusztrációként említem meg, hogy a platform, mint algoritmikus koordináció és a piaci koordináció összeütközése nagyon jó magyarázó keret annak megértéséhez, hogy mikor kell a piaci mechanizmust óvni ettől a behatástól, és mikor lehet teret engedni az algoritmusoknak. (Pl. a piactér platformokon a vevők információinak kezeléséhez jobban lehet engedni az algoritmusokat, mint az eladók esetén – nem jó, ha az eladók ha túl sokat tudnak a vevőkről). Ugyanígy: a munkaplatformokkal kapcsolatos dilemmákat lehetetlen megoldani úgy, ha nem vesszük figyelembe, hogy a munkaplatform is algoritmikusan koordinál.

2. *A felhasználóvédelem, mint a platformszabályozás végső igazoló elve*

A platformszabályozás céljai szerteágazóak lehetnek, de a végső igazolás mindig a felhasználók védelme. Ha ezt a narratív keretet használjuk a platformszabályozás megértéséhez nagyon sok megoldás, konstrukció, jogintézmény logikája válik hirtelen világossá és jól magyarázhatóvá. A könyvben a felhasználóvédelem a platformhatalommal áll elsősorban szemben, és egy többlépcsős mechanizmust jelent, amely áthatja a teljes platformszabályozást.

3. *A platformjog mint önálló jogterület*

Bár a „jogágak” mint problematika kissé elavultnak tűnik, a könyvben amellet érvelek, hogy mégis érdemes ezzel foglalkozni annyiban, hogy a jogág, vagy jogterület konstrukciója, (ismét csak – narratív kerete) segítségével vagyunk képesek különálló jogszabályokat egymással dogmatikailag, gondolatilag összekapcsolni, segítve ezzel akár a bíróságok munkáját is. Azzal hogy megértjük és rendszerbe szervezzük például az algoritmusok átláthatóságával, vagy magával az automatizált döntésekkel kapcsolatos szétszórt rendelkezéseket a különböző jogi instrumentumokban a jogrendszer koherenciáját nagyban tudjuk növelni. Ezért úgy gondolom, hogy a Platformjog önálló jogterületként történő felfogása a könyv egyik fontos tudományos eredménye.

IV. A témakörből készült saját publikációk jegyzéke.

1. Zódi, Zsolt: A platformszabályozás megold(hat)atlan dilemmái In: Török, Bernát; Zódi, Zsolt Digitalizálódó társadalom : Tanulmányok az új technológiák társadalmi-jogi hatásairól Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2023) 336 p. pp. 81-101. , 21 p.
2. Zódi, Zsolt: Átláthatósági és indokolási követelmények az európai platformjogban IN MEDIAS RES: FOLYÓIRAT A SAJTÓSZABADSÁGRÓL ÉS A MÉDIASZABÁLYOZÁSRÓL 12 : 2 pp. 5-24. , 20 p. (2023)
3. Zódi, Zsolt: Az európai platformszabályozás jellegzetességei: Platformjog és felhasználóvédelem IN MEDIAS RES: FOLYÓIRAT A SAJTÓSZABADSÁGRÓL ÉS A MÉDIASZABÁLYOZÁSRÓL 11 : 1 pp. 66-82. , 17 p. (2022)
4. Zódi, Zsolt: Algoritmikus megmagyarázhatóság és jogi érvelés FUNDAMENTUM 26 : 3 pp. 27-42. , 16 p. (2022)
5. Zódi, Zsolt: Characteristics of the European Platform Regulation: Platform Law and User Protection PUBLIC GOVERNANCE ADMINISTRATION AND FINANCES LAW REVIEW 7 : 1 pp. 91-108. , 18 p. (2022)
6. Zódi, Zsolt: A platform mint elméleti konstrukció és mint narratív keret: A platformfogalom kialakulásának történetei In: Török, Bernát; Zódi, Zsolt (szerk.) Az internetes platformok kora Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2022) 424 p. pp. 17-38. , 22 p.
7. Zódi, Zsolt: Algoritmikus menedzsment a platformmunka világában ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY 63 : 1 pp. 89-108. , 20 p. (2022)
8. Zódi, Zsolt: Platformjog és felhasználóvédelem GAZDASÁG ÉS JOG 2022 : 3-4 pp. 15-19. , 5 p. (2022)
9. Zódi, Zsolt: Algorithmic explainability and legal reasoning THEORY AND PRACTICE OF LEGISLATION 2022 pp. 1-26. , 26 p. (2022)
10. Zódi, Zsolt: A közösségi média szabályozása Finnországban In: Barzó, Tímea; Czékman, Zsolt; Csák, Csilla (szerk.) "Gondolatok közttere" A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban Miskolc, Magyarország : Miskolci Egyetemi Kiadó (2021) 710 p. pp. 433-449. , 17 p.
11. Zódi, Zsolt: Az algoritmikus koordináció és a platformok - hogyan alkalmazható Kornai János elmélete a koordinációs mechanizmusokról a platformok világára GAZDASÁG ÉS JOG 29 : 10 pp. 1-7. , 7 p. (2021)
12. Zódi, Zsolt: A platform, mint az információs kapitalizmus fő szervezési mechanizmusa In: Gyekiczky, Tamás (szerk.) Határtér : Digitális kihívások a jogban Budapest, Magyarország : Patrocinium Kiadó (2021) 242 p. pp. 55-118. , 64 p.
13. Zódi, Zsolt ; Török, Bernát: Constitutional Values in the Gig-Economy? Why Labor Law Fails at Platform Work, and What Can We Do about It? SOCIETIES 11 : 3 Paper: 86 , 16 p. (2021)
14. Zódi, Zsolt: Algoritmikus koordináció a platformuniverzumban In: Török, Bernát; Zódi, Zsolt (szerk.) A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai : Tanulmányok a mesterséges intelligencia és a jog határterületeiről, Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2021) 553 p. pp. 491-521. , 21 p.
15. Zódi, Zsolt: Az Európai Unió digitális szolgáltatásokról és digitális piacokról szóló új rendelettervezetei GAZDASÁG ÉS JOG 29 : 1 pp. 12-14. , 3 p. (2021)

zsolt.zodi_113_23

16. Zódi, Zsolt: Az USA Igazságügyi Minisztériumnak keresete a Google ellen - a versenyjog dilemmái a platformgazdaságban GAZDASÁG ÉS JOG 38 : 10 pp. 6-8. , 3 p. (2020)
17. Zódi, Zsolt: Platformtársadalom BUKSZ- BUDAPESTI KÖNYVSZEMLE 32 : 2-3 pp. 143-152. , 10 p. (2020)
18. Zódi, Zsolt: New Media and Freedom of Expression: Rethinking the Constitutional Foundations of the Public Sphere, by András Koltay, Hart INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND INFORMATION TECHNOLOGY 28 : 3 pp. 273-278. Paper: eaaa013 , 6 p. (2020)
19. Zódi, Zsolt: Koltay András: Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY 61 : 1 pp. 114-125. , 11 p. (2020)
20. Zódi, Zsolt: A jog és a kód In: Polyák, Gábor (szerk.) Algoritmusok, keresők, közösségi oldalak és a jog : A forgalomirányító szolgáltatások szabályozása Budapest, Magyarország : HVG-ORAC (2020) 301 p. pp. 15-35. , 20 p.
21. Zódi, Zsolt: Kódokba zárt jog: Néhány gondolat az új AVMS irányelv kapcsán IN MEDIAS RES: FOLYÓIRAT A SAJTÓSZABADSÁGRÓL ÉS A MÉDIASZABÁLYOZÁSRÓL 8 : 2 pp. 169-187. , 19 p. (2019)
22. Zódi, Zsolt: Platformok, robotok és a jog: Új szabályozási kihívások az információs társadalomban Budapest, Magyarország : Gondolat Kiadó (2018) , 264 p.
23. Zódi, Zsolt: Az információs társadalom legújabb kihívásai a jog számára: Vertikális platformok, online piacterek GAZDASÁG ÉS JOG 26 : 1-2 pp. 41-46. , 7 p. (2018)
24. Zódi, Zsolt: Az információs társadalom legújabb kihívásai a jog számára: Horizontális platformok GAZDASÁG ÉS JOG 2017 : 9 pp. 27-30. , 4 p. (2017)
25. Zódi, Zsolt: Privacy és a Big Data FUNDAMENTUM 21 : 1-2 pp. 18-30. , 13 p. (2017)